

2 (e) 40

при 6645

~~39820~~ Забашта

Рибарство 53

2355

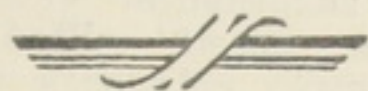
Молодого

Державна
Публічна
БІБЛІОТЕКА
УРСР

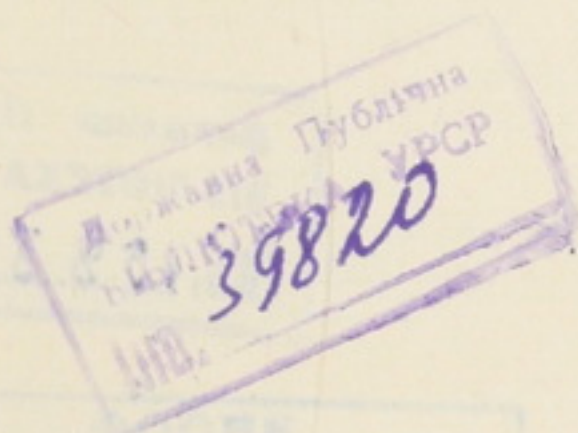

Любов Забашта

ДОРОГИ
ДРУЖБИ

Поезії

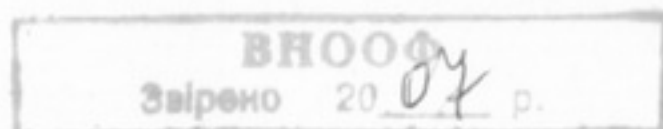
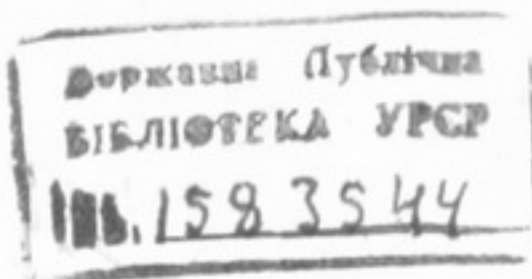
ВИДАВНИЦТВО ЦК ЛКСМУ «МОЛОДЬ»
КИЇВ — 1953

Забашта Любов Василівна народилась 1918 року в місті Прилуках, Чернігівської області, в сім'ї робітника. Після закінчення Одеського водного інституту працювала інженером на верфях Дніпра і Волги. Без відриву від виробництва вчилася на мовно-літературному факультеті Київського педагогічного інституту. З 1948 р. бере активну участь у роботі літоб'єднання при журналі «Дніпро». Тоді ж на сторінках журналу вперше були надруковані поезії Любові Забашти «З ліричного зошита».

У 1950 р. вийшла перша книга її віршів «Нові береги».

У 1952 р. у видавництві «Радянський письменник» надрукована книга поезій «Щоб мовчали гармати». У 1953 р. видавництво «Молодая гвардия» видало нову збірку віршів Любові Забашти в перекладах на російську мову під назвою «Слово имеет женщина».

Книга «Дороги дружби» написана поетесою після поїздки по ряду республік Радянського Союзу.

58567

БРАТЕРСТВО

ДОРОГИ ДРУЖБИ

Я дороги пройшла, я торкнулась народних
сердець...
Я збагнула таке, що життя лиш спроможне
розкрити:

Скільки мов і народів!..
Я у руки беру олівець,
Серце, дай мені силу
Все, що бачила я, відтворити!

Я про чвари народів
лише з книг прочитати могла.
Все, що дружбою зветься, — сприймалось як
звичне й відоме:
По-українському вчилась, в інститут із
грузинкою йшла,
У війну, як своя, я жила у туркменському домі...

Мов коріння, сплелися наші помисли, мрії, діла.
Мій Радянський Союз — ніби злиток нового
металу:
Ти вкрапни в нього нікель — і така в нього
якість ввійшла,
Про яку до сих пір ми ніколи не чули й не
знали.

Що маленький народ? З нього можна зробити
Як робили не раз і англійські, й французькі ніщо,
А у нас він — мов нікель, у злиток народів вельможі,
І ніхто той народ подолати і знищить не зможе. ввійшов,

Я з дочкою Китаю говорила в Москві від душі,
З корейкою я над Дніпром повноводим
стояла, —

Світла дружбо народів!
Ти уже перейшла рубежі
І небаченим світлом для всієї землі засіяла!

В тебе стільки відтінків, і граней, і райдужних
Іх збагнеш не відразу — і життя, може, буде не барв!
досить.

Чуйте, ниці, мерзенні!
Вам не знищить цей рідкісний скарб!
Усе вище і вище
Нас велике братерство підносить!

БРАТЕРСТВО

Злились серця народів воєдино,
Щоб в радіснім пориві молодім
Прославити Радянську Батьківщину
І комунізм прийняти в рідний дім.

А дім той, дім той не окинеш оком —
Від синьої Чукотки до Карпат...
Народи шлють свою любов глибоку
Тобі, народ російський — старший брат.

Ми дружбу нашу в битвах гартували.
Тоді, коли у Києві моїм
Фашистські дикі полчища стояли,
Хто боронив мій рідний отчий дім?

Радянські воїни, мої брати російські
Малого сина вирвали з вогню,
Змели з землі вороже, хиже військо,
Розбили «тигрів» панцерну броню.

Під отчим домом виріс дуб високий,
Тут мертвим впав простий солдат-москвич.
То, може, кров його в гілках живлющим
Шумить завжди, як дружби братній клич.
СОКОМ

Дніпро, Дніпро! Ти червонів од крові
Братів, що йшли Вітчизну боронить.
Святішої не знаю я любові,
Ніж та, що в серці нашому бринить,

Що виливається народними піснями,
Що збільшує насагу з кожним днем,
Що нас здружила з руськими братами, —
Ми цю любов, як вищий скарб, несем!

Ц В І Т И, У К Р А І Н О І

Іди, українцю, по вулицях, сонцем заллятих,
Співай, українцю, щасливі, бадьорі пісні.
Святкові убори вдягайте сьогодні, дівчата,
Бо вічно буяти в звитягах здобутій весні.

Шуміть же, як море, високі зелені Карпати,
З-за синього Бескида щастя гуцула прийшло,
І їдуть у Київ навчатись гуцульські дівчата,
В огнях електричних цвіте буковинське селс.

І край Ізмаїла, і ти, батьківщино Франкова,
Донбас
і Карпати,
і ти, Подніпров'я моє,
Пишіть, промовляйте,
гордіться співучим тим словом,
Що в древнім слов'янстві коріння вплітає своє.

Ожив би в столиці сьогодні Богдан
бронзолитий,
До столу братерського сів би і він заодно,
Щоб в келих криштальний за друзів-русинів
налити
З артільних запасів п'янке ізмаїльське вино.

Хай в'ється кумач на крутих Переяславських
баштах,
Де наші народи, як рівні, ще з давніх-давен
Злились воедино і билися разом безстрашно,
Хай пісня прославить суцвіття безсмертних імен!

В тій пісні подяка великому руському брату,
Що наші народи навколо Кремля об'єднав,
В боях вирішальних підводився першим
солдатом,
Паріжного камня в будову комуни поклав.

ВИЗВОЛЕНИЙ КРАЙ

Карпати, Карпати, високії гори,
Куди не поглянеш, їм краю немає...
Дружило з цим краєм лиш лютее горе,
Те горе, що й дужих надвое ламає.

Дружила з цим краєм лиш чорная скрута,
Лиш хижа недоля в гостях тут бувала.
О земле карпатська, навіки розкута,
Якою була ти, якою ти стала!

Як сплячу красуню, тебе розбудили,
Знедолена земле, гірська Верховино.
І ось ти небачені скарби розкрила
У надрах глибинних, у серці людини.

! А люди кладуть полонинські косиці¹
На свіжі днедавні могили героїв:
Нехай їм возз'єднана й вільна насниться
Земля, що навіки здружилась з Москвою.

¹ Косиці — квіти.

ВИЗВОЛЬНИКИ

Була на крок від смерті я з сестрою...
Ми коси розчесали на зорі,
Умилісь не з криниці, а водою
З калюжі в освенцімському дворі.

Чому схотілось вмитися, не знаю...
Вже нам сказали, в пекло ведучи:
У печах, що до ранку не згасають,
Ми станем чорним попелом вночі...

Зняла я з себе хустку з васильками
На голубому полі, віддала
Вродливій білорусці, що між нами
Молодшою сябровкою¹ була.

Сестра зняла червоні черевики,
Дарунок батьковий при вступі в восьмий
клас,

Взяла старі і трохи завеликі...
Всміхнулася: — Для смерті в самий раз!

І мрії наші, як підбиті птиці,
Спинили лет свій... Ми відчули тут,

¹ Сябровка — подружка (білорус.).

Що нам ніколи навіть не присниться
Омріяний ще здавна інститут.

Ми йшли в печалі... Нудило від спеки.
Людським, горілим смородом в лице
Пахнуло звідкись... Раптом іздалека
На нас війнуло чистим вітерцем —
Пахучим, ніжним, з запахом черешні
І клею, що звисає, мов янтар,
На гілочці... І раптом все прийдешне
Здалося сном.

І пригадавсь «Кобзар»,
Розкритий на столі у ріднім домі;
І лампа з сяючим до половини склом,
І рідний батько, схилений в утомі,
І мати із в'язанням за столом...
А я то плачу, то радію:
Читаю вголос в пізній час
Чи «Гайдамаки» й «Гамалію»,
Чи вірш вогненний про Кавказ.

І раптом спогади мої
Громи веселі увірвали.
За табором вже йшли бої...
Все ближче,

ближче...

Відкривали

Важкі засови і гукали
З усіх кінців:

— Свої!.. Свої!..

І хлопці-москвичі ввійшли, немов світанок!
І відступила нагла, чорна смерть.
Обійми... радість... сльози полонянок,
Серця любов'ю сповнені ущерть.

І нам здалось, що то кремлівські зорі
Зійшли із веж московських, з висоти,
Ім на шапки і стали у дозорі,
Щоб в рідну землю ми змогли дійти.

· · · · ·
А ранком знов їх в бій ми проводжали,
Туди, де ніч була ще і пільма.
Вони «хохлушками» нас ніжно називали,
А ми їх «москалями» жартома.

І де б я не була, я згадую з теплінню
Моїх братів сердечних із Москви.
Була б я попелом, була б давно я тлінню,
Коли б не ви!

У К Р А І Н О М О Я !

Україно моя, ти піснями шумиш у маю,
Слухай пісню мою, найшасливішу пісню мою!
Я дочка України і живу у великій сім'ї,
Де шістнадцять республік і у кожній є сестри
мої,
Де шістнадцять республік і у кожної слава
своя,
Але цілі одні — і ми дружна єдина сім'я.

Україно моя! Я твою неповторну красу,
Наче пісню найкращу, в щасливому серці несучу,
Бо я знаю, що в світі України давно б не було,
Коли б нас не живило Москви золоте джерело,
Коли б ми не влилися у велику братерську сім'ю,
Що як рівну між рівних піднесла Україну мою

Полюбилася нам не дідівська убога земля,
А Україна, де нині колгоспні квітують поля,
Де за озером Леніна нові виростають гаї,
Де Дніпро розіллє синьоокі озера свої.

Полюбилася нам Україна у сяйві яснім,
Де і в ніч не стихає заводів розбурканий грім,
Де каховською славою буде пишатись Дніпро,

Де московські турбіни зашумлять трударям на
добро, —
Україна достатку, Україна новітніх обнов,
Що і вугіль, і сталь посилає для волзьких будов.

І за те, що сьогодні Подніпров'я багатим стає,
І за світле майбутнє, Україно кохана, твоє,
І за те, що у праці досягли ми чудесних висот,—
Ми шлемо тобі дяку, великий російський народ!
Нам рости і міцніти у союзі народів-братів,
Ми братерству великому вірні на віки віків!

ЗНАМЕННА ДАТА

Ти чуеш, Богдане, Вкраїна гукає,
Гукає Вкраїна у квіті, у рясті:
— Поглянь-но, Богдане, сьогодні яка я,
У співі щасливім, у сонці, у щасті!

На шляхту чужинську, на ляхів поганих,
Із військом козацьким, із військом орлиним
Ходив ти у січі гарячі, Богдане,
За волю народну, за рідну Вкраїну.

Про дружбу з Москвою, Богдане, ти мріяв,
Про братнє плече, що не зрадить у скруті,
Від дружби тієї сьогодні ясніє
Нова Україна у силі й могуті.

Ми триста років із російським народом
І радість і горе укупі приймали,
У грози Жовтневі єдиним походом
За ленінську правду на бій вирушали.

Гартована в битвах та дружба велика
Новітньою силою нині багата,
І пам'ятна буде на вічній віки
Сторінка ясна — Переяславська рада.

Поглянь на нову Україну, Богдане,
Вона перевершила мрії сміливі,
У дружбі з Москвою повік не зав'яне
Вона у Союзі народів щасливих.

ЗУСТРІЧ З МОЛДАВСЬКИМИ ПОЕТАМИ

Поїзд ближче і ближче... А ми стоїмо на пероні.
Українська зима, ніби дівчини лагідна вдача.
Відчинилися двері — і долоні влилися в долоні:
— Здрастуй, дружня Молдова! Здрастуй, вітре
дністровський гарячий!

Ваші кодри¹ зелені обнялися з лісами Вкраїни,
Виноградники ваші, ніби скарби янтарні
дністрові,
І зливаються мови, наче пісня одна солов'їна,
І знаходять народи красу у братерському слові.

Ви щасливі поети: є що в серце узяти, віддати.
Є що вилити в пісню, в невгамовну розльотисту
дойну²...
Не румунські бояри хазяї в вашім краї багатім,
А трудящий народ, що найкращої пісні
достойний!

Я не чула ще зроду молдавської мови, не чула,
Та здавалось мені, що вона, як і наша, співуча...

¹ К о д р и — ліси.

² Д о й н а — народна пісня.

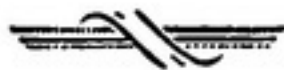
Вечір дружби, вітання... Ніби хвиля дністрова
Від тираспільських сіл до дніпровської синьої ^{хлюпнула}
кручі.

Ви читали нам вірші — і гриміли гайдуцької січі,
Тобулток а чи Хмель йшов на ворога мєсником
смілим...

Це сестра Україна Молдавії глянула в вічі:
— Ми ж давно уже, друзі, привітати вас широ
хотіли!

Ой ти, Дністре блакитний! Була твоя мова
Виливалась сльозою в бессарабській, в молдав- ^{тужлива,}
ській оселі,
А тепер пролилася, ніби щастя нестримана злива,
Від Дніпра до Дунаю — все пісні невгамовні,
веселі:

Не була я в Молдові. Не купалася в водах дніс- ^{трових,}
А здалось, що ходила я по кодрах, по березі
Пруту.
Тож спасибі вам, друзі, за натхненне, за образне
слово,
Що дало мені змогу всю Молдавію серцем збаг-
нути!

ЗЕМЛІ ЛАТВІЙСЬКІЙ

Так ось ти який, оновлений світе!
Зелений, зелений, немов смарагдовий,
Ліси неоглядні, луги соковиті,
Дрімучі діброви.
З морем зеленим
 море Янтарне¹ братається.
Гляну на берег —
 і здасться на мить, що не знаю.
Де ота даль, така голуба, кінчається,
Мабуть, немає їй
 кінця і краю.
Латвіє, бачу тебе в дивній красі і силі:
Чиї ж то човни у морі, мов турмани, затуркотіли?
Сіті рибальські вітер гойда на хвилі,
Хлопці вродливі парус напнули білий,
Всю обійти б, всю собі в серце взяти!
Десять років ти з нами, а скільки в тобі величчя!
Минуле твоє... Краще б його не знати:
Корчми, наче клуні,
 зámки середньовіччя...
Тут починався англійський квартал у Ризі:
В центрі, на вулиці, брама з замками старез-
 ними...

¹ Я н т а р н и м у Латвії називають Балтійське море.

Такому хіба повіриш, коли прочитаєш в книзі?
Своїми очима бачила «культуру», з-за моря
привезену:

Барони німецькі, попи із чортячими гривами,
Рицарі-пси криваві, айзсарги — нові іуди... —
Змело їх навіки

з землі громовими зливами,
Вперше латвійський народ дихнув на повні
груди.

Петра колокольні з півнями на гострих піках,
Кірхи убогі в чужому тевтонському стилі,
Фальшива «Свобода»¹, що Ульманіс ставив
з шиком,

Риги старої будівлі сумні, похилі, —
Все це на другому плані,
А там, де лине ріка Даугава², —
Хлопці із вулиці Зір в юнім змаганні
Арки моста підводять зліва і справа.
Де Лангові верфі цілились з палуб гарматами,
Мирні ідуть теплоходи у води широкі.
Сиві учені мріють могутність атома
Взяти на поміч в дужі латвійські доки.
Кегум³ потужний ввечері бризне зірницями,
Вулиця Райніса в світлих гірляндах сяє.
Бачу: латишки йдуть із ясними лицами, ---
Кожна із них правду велику знає.

Пишні троянди. Запах гліциній дразливий,
Думні алеї, свіжі гудків голоси...
Латвіє вільна, сестро навіки щаслива,
Хто тобі дав стільки дзвінкої краси?

¹ «С в о б о д а» — назва статуї.

² Д а у г а в а — Північна Двіна.

³ К е г у м — електростанція на Даугаві.

В дружній сім'ї ти й сама, мов троянда,
Як ти розквітла в нашій радянській весні!
Море кипуче... Запах далекий айланта,
Сміх на узмор'ї —
снися такою мені!

В Л И Т В І

Вільнюс — вільний,
Вільнюс — вільний...
Наче пісня срібнокрильна,
Наче хвиля золота,
В моє серце заліта.

Не костюли із хрестами,
Де органи серце рвали,
Не ворота Гостробрами
Нас у Вільнюсі стрічали —
Біля Неріса-ріки
Стріли нас мостовики,
Комсомольці молоді,
Загартовані в труді.
Стріли піснею-невтомою,
Стріли славою відомою.
Не орган, — а канклі¹ любі
Засміялися у клубі...

Билась Неріс в береги,
Невпізнанна, у обнові,
Розливали навкруги
Трави запахи медові.

¹ К а н к л і — народний литовський інструмент.

Зустрічала нас Литва —
Трудівниця бойова,
Не камінням Гостробрами —
Зварки синіми вогнями.

А у самім центрі міста,
Вийшовши на п'єдестал,
Привітав нас урочисто
Черняхівський-генерал.
Біля нього яснолиця
Юна дівчина іде.
— Здрастуй, сонячна сестрице,
Мельнікайте Маріте¹!

Обвівав нас вітер чистий, —
Де були вольдемаристи,
Там, де сметановці² йшли,
Де колись білополяків
Виганяли аж за Краків,
Де тевтонські хрестоносці
Кров народную пили;

Вільнюс вільний,
Вільнюс вільний...
Наче пісня срібнокрильна,
Наче хвиля золота,
В моє серце заліта.

Винограду стиглим гроном,
Голубим, духмяним льоном,

¹ М е л ь н і к а й т е М а р і т е — партизанка Литви, страчена фашистами під час Вітчизняної війни

² В о л ь д е м а р и с т и, с м е т а н о в ц і — фашистські буржуазні партії Литви, які орієнтувались на Гітлера.

Щирим золотом литовки¹,
Сміхом дівки-чорнобровки,
Білим трактора димком,
Бистрим «Дізеля»² флажком,
Зустрічала нас Литва —
Трудівниця бойова.

¹ Литовка — сорт яблук.

² «Дізель» — назва дизельного поїзда Вільнюс
Каунас.

С В Я Т О Л І Г О¹

В Латгалії, озерній стороні,
Біля курземських рік, у Земгалі зеленій²,
Народні дайни³, щирі, голосні,
З усіх кінців доносились до мене.

Хто їх складав — ніхто не пригада;
Можливо, весь народ складав ту дайну щирю,
Де до Москви бринить любов свята,
Як запорука радості і миру.

О Латвіє! Краплино бурштину
У злиткові народів сонцесяйнім,
Співай, співай ту дайну голосну,
Що лється в серце світлом життедайним!

Лачплесіса⁴ потомки! Ті пісні,
Що чула я у вашім вільнім краї,
Про новий світ розповіли мені,
Про дружбу ту, що нас навік єднає.

¹ Свято Ліго — народне свято миру і благополуччя в Латвії.

² Латгалія, Курземі, Земгаль — територіальні області в Литві.

³ Дайна — пісня.

⁴ Лачплесіс — національний герой Латвії.

В краю сосновому, де запах смол п'янить,
Я села бачила оновлені, щасливі,
Нових озер замріяну блакить
І трактор ХТЗ на колективній ниві.

Там подруги-дівчата в світлий день
У голубих мережаних вілайнах¹
Мені співали радісних пісень,
На свято Ліго звали одностайно.

Із листя дуба виплівши вінки,
Шануючи народний звичай древній,
На зруб їх вішали і з потиском руки
Клялись мені у нашій дружбі кривній.

І я подумала тоді, щаслива вкрай,
Що свято Ліго, свято миру й згоди,
Прийшло навіки в наш Радянський край,
Де здружені назавжди всі народи.

¹ Ві л а й н а — накидка із світлої шерсті.

СВЯТО В ДРИСВЯТАХ¹

Тут кордони Латвії й Литви
З білоруським, західним, стикались,
Прикордонні стовпчики ішли,
У воді Дрисвяти відбивались.

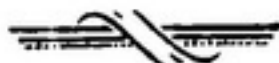
І жили латиш і білорус,
Мов чужі, дарма що поруч хати...
А тепер стою я і дивлюсь
На нову будову у Дрисвятах.

«Дружбою народів» нарекли
Цю споруду, білу і величну,
Спільну мову в праці тут знайшли
Три народи, три брати одвічні.

Де кордони, де ті рубежі,
Що колись стикалися в Дрисвятах?! —
Струм у три республіки біжить,
Вогники засвічує у хатах!

¹ Дрисвяти — містечко і озеро на стиці трьох Радянських Соціалістичних Республік — Латвійської, Литовської і Білоруської, — де спільними силами колгоспників цих республік у 1953 р. побудовано ГЕС.

Світло дружби дружно спалахне
В селах трьох республік — чи не диво?
Ось воно те слово чарівне —
Свято Ліго — мирний день щасливих!

БІЛЯ ЯНТАРНОГО МОРЯ

Кажуть, море Янтарне вимиває шматки янтарю,
Що прозорі і чисті, як сонце, криштально
сіяють...
Не про них я сьогодні у віршах своїх говорю,
Бо цінніший стократ відшукала я скарб у тім
краї.

То серця трударів, що ідуть по новому путі —
У них сонце братерства відбивається щедро
і зримо...
Як шматки янтарю від проміння стають золоті,
Так народів серця у тім сонці горять негасимо!

С Л А В С Я, С О Н Ц Е!

Тобі, клас основний, служить бійцем,
Де честь знайду я вищу,
Твій до вселюдства й сонця шлях прямий
Я. Райніс, «Слався, сонце».

Ліжко залізне, сірою шаллю вкрите,
Стіл квадратний, квіти живі на вікні...
В скромній кімнаті міг ти вміщати півсвіту,
Тут народились гнівні поета пісні.

Тихо ступаю в тиші музею священній,
В кожній кімнаті дух твій безсмертний вита,
Леніна твори вивчив тут Латвії геній,
Маркса і Енгельса книги запоем читав.

Ось твоя юність, ось Петроград на світанку,
Герцена слово, повне горіння й жаги...
Ось Чернишевський, книги невисохлі гранки...
Латвії сину! Ти зачерпни в них снаги!

Вчися, поете, в геніїв мислі російських —
Буде до сонця путь твоя завжди пряма;
Он їхні думи стали до бою, як військо:
«Да здравствует солнце, да скроется тьма!»

Да здравствуєт сонце! «Ave Sol»¹ — читаю...
Клас основний визнав поета бійцем.
Слово безсмертне линуло з краю до краю,
Бурю всесильну стрів ти з відкритим лицем.

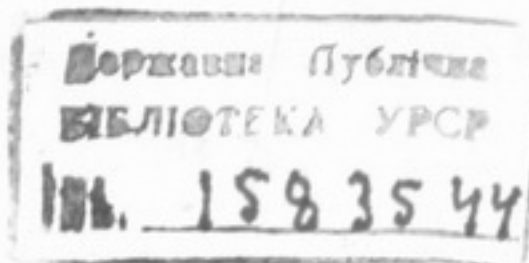
Ось воно, сонце... В Ма́йорі, в Бу́лду́рі й далі.
Там, в Мелужа́х², де ти написав для сторіч
Драму безсмертну, сповнену гніву й печалі³,
В ту незабутню, пірвану бурею, ніч.

Вічно сіяти сонцю на цім узбережжі!
Глянь-но, псете, мрії збулись вікові.
Пісня щаслива лине у синє безмежжя, —
Шлють латиші дяку сердечну Москві.

¹ «Ave Sol» — назва поеми Я. Райніса «Слався, сонце».

² Ма́йорі, Бу́лду́рі, Мелужі — місця на Ризькому узмор'ї, де жив і бував Ян Райніс.

³ «Вогонь і ніч» — назва драми Я. Райніса про Лачплесіса.

Це ж тому, це ж тому ти така осіяна сьогодні,
Нові русла вплела, мов дівчина нові кісники,
І огнями турбін твої ріки цвітуть многоводні,
І Ореси вогні будівництва квітчають народні,
І нових магістралей сурмлять стоголосі гудки.

Білорусь, Білорусь! Це ж тому твоя мова співуча
Задзвеніла пісенно над водами Сожа й Дніпра
Це тому твій народ став щасливим таким і могут-
чим.

І тому твоє сонце зійшло понад доли і кручі,
Що в союзі народів Білорусь — рівноправна
сестра

Білорусь, Білорусь! Твої західні браття навіки
Возз'єднались з тобою на вільній, щасливій землі.
Ще не так зашумлять білоруські озера і ріки,
Ще не так заговорить народ білоруський
великий,

Той народ, для якого
писалося право
в Кремлі!

«ПОВІСТЬ ПРО ЗОЮ І ШУРУ»

Хоч падало перо із рук,
І сльози очі застинали,
І серце краялось від мук,
Та ти писала,
Ти писала...

Читаю правду цю святу,
І біль в душі не подолати...
Де силу ти взяла оту,
Велика мати,
Ніжна мати?
Як слово, вилите з журби,
Озвалось крем'янисто, ново,
І прорекло:
— Життя люби
Священно, буряно, грозово! —

Як ти мене навчала жить! —
Не кам'яніти у зажурі,
А біль душі у грім ростить,
Велике горе — в поклик бурі.

Гарячим вітром в скрути дні
Твої слова війнули, мати.
І сльози висохли рясні.

Ні, не вмирати, не вмирати! —
Кричало серце у мені.
І я, уже душею сива,
Збагнула істину борні —
І стала дужа і щаслива.

НАЗИМ ХІКМЕТ У МОСКВІ

— Москва, Москва...

Невже тебе я бачу?..

Пита Хікмет і дивиться навкруг —

І відчува сльозу, щасливу і гарячу...

Виходь, наш брат, виходь, жаданий друг!

Сімнадцять літ томивсь ти в казематі,

Кував серця нескорені людські,

Давно від сліз осліпла твоя мати

За ці роки, суворі і тяжкі.

Іди, іди, схвильований Хікмете,

На гори Ленінські. Там видно всю Москву!

Врятований народами від смерті,

Для них зберіг ти душу вогневу.

Її розкрив ти в пісні, у промові,

Нехай у весь світ лине голос твій!

Всепереможні, точні і грозові

Нехай ідуть слова на правий бій.

Засуджений в тюрму на півстоліття,

Вдихай свободу. Чуєш, вся земля

Стріча твоє, поете, повноліття

Під зорями московського Кремля.

Та знає світ: твої орлині очі

Далеко бачать. Думи твої там,

В Туреччині, де в неспокійні почі
Стріляють в серце змученим братам.

Співай пісні, поете невгамовний,
За мир піднось, трибуне, голос свій!
Уся земля братерськи і любовно
Благословля тебе на справедливий бій.

КИТАЙСЬКІЯ ЖІНЦІ

Знала змалечку ти: по той бік, за блакитним
Тянь-Шанем.
Не рабиня живе у Радянському вільнім краю,
Твоя подруга-жінка в держави і мужа в пошані
Господинею входить в свою трудівничу сім'ю.

Знала змалечку ти, що ту долю шасливу жіночу
Вона в битвах взяла... І у колі печальних подруг
Ти до неї не раз повертала засмучені очі
У години страждань і нестерпних гіркотних
наруг.

Тамувала ти рани братам своїм в битвах
жорстоких.
І ставала яснішою доля жіноча твоя,
Коли в мить грозову з тайників свого серця
глибоких
Підіймали вони, ніби клятву, вождеве ім'я.

По шляхах Цзанзу Чу ти ходила в визвольні
походи,
Над Янцзи підіймала знамен войовничих шовки
А в республіці рідній з великим китайським
народом
Ти як рівна стаєш у побідні незламні полки.

І віднині ти знаєш, що тут, як за синім
Тянь-Шанем,
Тебе прийме, як рівну, твоя трудівнича сім'я.
Ти щасливою стала, у держави і мужа в пошані,
Бо навіки змінилася доля жіноча твоя.

ДУБИ

У Сталінградському музеї зберігається картина «Москва—Злата Прага», подарована сталінградцям трудящими Праги.

Дубів ширококронних густолистя
Залопотіло раптом од вітрів...
Москва і Злата Прага, — подивися, —
В музеї Сталінградському зійшлися
Під кронами могутніми дубів.

Дуби — дерева дружби. І здалося:
Зійшли з картини велетні-дуби,
І невгамовне їх дзвінкоголосся
І силою, і дзвоном налилося
Під небом сталінградським голубим.

О земле сталінградська! Недаремно
Дарунок цей завезено сюди.
Коли ти з ворогом змагалася недремно,
Коли вкривалась попелом рудим,

І воїни в звитяжному поході
На смерть стояли тут за цілий світ, —
Вливалась сила збратаних народів
До цих густих зеленошумних віт.

І, мабуть, тому в цю хвилину гожу
Я бачу тут, під вітами дубів,
Й мою Україну, рідну і хорошу,
Очей з картини дивної не зводжу,
Вчуваючи Дніпра далекий спів...

ГРУЗИНСЬКІ
ВРАЖЕННЯ

Г Р У З І І

О край легенд, казковий край гірський,
Увінчаний зеленими лісами,
Хоробрості притулок віковий,
Прославлений сміливими синами.
За золотим руном сюди не раз
Чужинці йшли дорогами неправди,
І зрадниця Медея¹ в чорний час
Допомогла його украсти аргонавтам.

Колхідо племінка! Не раз тебе
Хотіли, ніби бранку, закувати
Іранські шахи, турки, азіати,
Закрити сонце й небо голубе
Народам непідкореним Кавказу.
Ділили, шаленіючи до сказу,
Копалини, священні ліси²,
І виноградники, і вина в маренах³,
Високі гори дивної краси,
І лаврових гаїв вічнозелених
Духмяну благодать, і швидкоплинні ріки...

¹ За стародавньою грецькою легендою, чарівниця Медея допомогла аргонавтам викрасти в Колхиді золоте руно.

² Ліси в Грузії вважалися священними, їх не дозволялось вирубувати.

³ М а р е н а — великий глиняний посуд для вина.

О Грузіє, коли б вони змогли,
То й Шат-гору¹ на частки б посікли
В жадобі ненажерливій, великій.

Тут кров і сльози ріками лились,
І біля міста древнього Душеті
Із сліз народних вилилось колись
Печальне озеро, що зветься Базалеті.

Легенда повіда, що там, на дні,
В колиці позолоченій, віками
У базалетській синій глибині
Дитя лежало, приспане царями.
Ні, кажуть, не дитя колись заснуло там,
А щастя Грузії вони приспали в твані,
І розбудив його картвел сміливий нам,
Знайшовши Нарціс-гору на світанні.

Чи ж правда те? І я дивлюсь туди,
Де над Тбілісі став він у шинелі,
Де золотим руном вогні веселі
Палахкотять край бистої води.
І золота того не вкрасти, не згасить
Ніяким новозваним аргонавтам:
Сія ЗаГЕС і РіонГЕС горить,
Як сонячна, непогасима правда.
І над Руставі спалахи здаля
Рожевими світанками ясніють, —
То плавка сталі гори звеселя
І гори в тому сяйві рожевіють.

Я бачу: йдуть ткварчельські гірники,
І їм, мов чонгурі², над головою

¹ Ш а т-г о р а — Ельбрус.

² Ч о н г у р і — грузинський струнний інструмент.

Гудуть дроти під вітром гомінким
Канатної дороги підвісної.

Цвіти віки, і стій, як Шат-гора,
Грузинський краю, звільнений навіки.
Народ твій вливсь у океан великий
Для торжества свободи і добра.

Душеті.

У БАТУМСЬКІЙ ТЮРМІ

* * *

Батумська тюрма. Схожа на тисячі тюрем,
Поставлених «щедрим» російським царем.
Все ґрати та ґрати. Все мури та мури...
А сонця — шукай з вогнем.

І темінь, і цвіль, і плювки сухотні,
І шаркання ніг вартових по ночах,
І стогін приглушений, наче з безодні,
І дзвін кайданів на руках.

Тюрма як тюрма. Але чомусь у в'язнів
В очах урочистий вогонь не погас.
Ні розпачу в серці, ні тіні боязні:
— Коба... Коба!.. Коба між нас!...

Мов блискавиця пройшла казематами,
Торкнулась сердець ця хвилююча вість.
Знали: Коба і тут працюватиме,
Штабом зробилася камера шість...

КОБА ЧИТАЄ «МАНІФЕСТ...»

Брякнули глухо замки тюремні, —
Хлопець скривавлений впав до ніг.

¹ К о б а — партійна кличка Й. В. Сталіна.

Очі сміливі, гарячі, темні...
Хотів звестися... схилився... Не зміг.
Витер Коба хлопчині руки,
Відкинув волосся в крові масне,
Глянув у очі, повні муки, —
Стрівся вогонь з вогнем.
І раптом голос дзвінкий, веселий:
— Гаумарджобі!¹ То я ще живий?
Живий і здоровий, раз стрів Сосело!
Клянусь, Сосело, — це ви! —
І посміхнувся, радий без краю: —
Ви із Тифліса? Правда чи ні,
Кажуть, що ви «Маніфест...»² читаете, —
То прочитайте й мені!

Тиша, така урочиста тиша,
Що чути, як протяг свічу колише,
Як хлопець скривавлений важко дише.
Тиша...

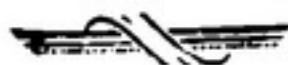
Читав, як поему, напам'ять, душею палкою,
Абзац за абзацом. Як моря кипучі прибої,
Лилися слова племінкі.
Це Сталін натхненно у камеру вводив з собою
Майбутні віки...
Затихло усе... По камерах згасли вогні...
А що ж то за шелест в тюремній лункій тишині?
Хто вухом припав близ камери шість до очка?
Чом стиснула зброю в п'яті вартового рука?
...Стривожився Коба. Нічник спалахнув і погас.
— Чекайте-но, друзі. Тут хтось підслуховує
нас. —

¹ Гаумарджобі — грузинське вітання.

² «Маніфест Комуністичної партії» К. Маркса і Ф. Енгельса.

Поглянув в щілину і очі абхазця зустрів...
То був вартовий...
І Коба на мить зацікавився...
Зустрів він не окрик, а теплу привітність лица.
Шепнув вартовий:
— Товариш, читай до кінця!

Алжарія.

Немовби чекаєш цієї хвилини ясної:
Коли у Сурамі, де з сонцем прощалася ти,
Народи Союзу прийдуть говорити з тобою
На мовах братерських, як рідні, сердечні брати.

Сурамі, 1952.

СКУЛЬПТОРУ ТАМАРІ АБАКЕЛІЯ

Тамаро Абакелія! Не раз
Я згадую твої блакитні очі,
Грузинські зорі пам'ятної ночі,
Що зблизили і подружили нас;

Як мчались ми з тобою поміж гір
І як, спокушені піснями сазандарів,
Заїхали в якийсь нагірний двір,
Духан, напевно. Там дайра і тарі²
Змагалися із сазом й чоигурі;
Співав ашуг натхненно оровелу³,
А ми під лаврами на голубій горі
Вслухалися то в музику веселу,
То в пісню про кохання золоте.
Співав ашуг: «Якщо вас не носили
Кохання і жаги всевладні крила,
Тоді для чого ви ще живете?..»
Була якась ще пісня чарівна
Про рожу молоду, що у саду зів'яла...
Чомусь у ту хвилину нагадала
Нам Лесину: «Конвалію» вона.

¹ Тамара Абакелія — автор пам'ятника Лесі Українці в Сурамі.

² Тарі — музичний інструмент

³ Оровела — грузинська народна пісня.

А потім раптом стрепенувсь ашуг:
Про дівчину Тамару пісню славно
Нам заспівав. А твій найкращий друг,
Карло Каладзе¹, червонів забавно:
Ту пісню написав колись він сам,
А ходить поміж гір, немов народна,
Та пісня гожа. Жити вік словам
Про дівчину Тамару благородну.

Як танцювала ти з лицем ясним
Грузинський танець! Руки, наче крила,
Злітали угорі. Невже ж вони
Нам образ Лесі в бронзі відтворили?
Такі малі, а скільки сили в них,
І вміння, й розуму, і творчого дерзання!
І от, коли співець, нарешті, стих,
За тебе піднесли ми келихи останні.
Я говорила щось, тепер не пригадать,
Та знаю: від душі лилося слово кожне,
Було на серці солодко й тривожно
І так хотілося тебе поцілувать!

І ось, коли читаю я в цю мить
Сумні рядки про смерть твою, грузинко,
Перед очима в мене знов стоїть
Тобою створена скульптура Українки.
І, згадуючи образ світлий твій,
Я знову й знову, сестро, пожалію,
Що я душі священний буревій
У бронзу перелити не зумію.

¹ Карло Каладзе — грузинський поет, чоловік Тамари Абакелія.

ОЗЕРО РІЦА

Вся в легендах дорога витка,
Неба літнього синь,
А ручай із гори витіка
І шепоче: «Спочинь!»

Евкалиптові сизі ліси
І маслиновий сад,
Подивися, якої краси
Золотий виноград!
Це ж голодна дорога була,
Голитьба тут кістками полягла,
Прокладаючи путь нележку...
Тут і Горький колись горював
І по каменю камінь складав,
Випиваючи чашу гірку.

Це ж голодна дорога була,
А тепер подивись:
Від гірського села до села
Все сади простяглись,
Наче юнка співуча, в'юнка
В'ється Бзиб¹ коло ніг,
Гір смілива дочка висіка
Бризки білі, як сніг.

¹ Бзиб — річка в Абхазії.

А за Гегським міжгір'ям крутим
З трав, мов сльози, краплини течуть,
У абхазьких легендах старих
Іх «сльозами дівочими» звать.
Кажуть люди, що тут в давнину
Із черкеських долин золотих
Турки гнали в неволю страшну
Полонянок, дівчат молодих.
Тут з батьками прощались вони,
Проливаючи сльози гіркі, —
Тому срібним намистом рясним
Плачуть трави ці довгі віки.

А з черкеських долин золотих
Лише пісня дзвінка:
Не торкнеться дівчат молодих
Нечестивця рука.
І юнак у черкесці здаля,
Наче вітер, скака на коні,
Це ж навіки його ця земля, —
Сяють очі ясні.

...У зеленім самшиті гора,
І Юпшарське міжгір'я навстріч...
Десь луна срібнозвучна дайра,
Як відлуння сторіч.

Віють з озера Ріца вітри.
О, яка в тому озері синь! —
На сто метрів холодна глибінь,
Широчінь — як у пісні дайри.

На орлиній лежить вишині
Його чаша зваблива,
Розказала абхазка мені

Про це озеро-диво.
То легенда чи дійсність, хто зна?
Запевняла, що правда, вона.

Кажуть, дівчина Ріца палка
Покохала колись юнака.
Але рвався неситий турчин
У ці гори ясні,
І пішов проти ворога він
Та й поліг на війні.
А дівчину забрали у бран,
У гарем, яничари-кати,
Та зуміла вона ятаган
Над турчином лихим занести.
Попрощавшись навіки з життям,
Вона кинулась в річку широку,
Перед світлим її почуттям
Розступилися гори високі...
І глибока, як Ріци любов,
Стала чаша озерна...

Хто любов свою в світі знайшов,
Хай у гори заверне.
Щоб не в'янула вічно вона,
Мусить бути по глибині,
Як ця чаша озерна — без дна —
У гірській височині.

Абхазія.

НА ТБІЛІСЬКОМУ МОРІ

Здрастуй, Іорі, пустунко Іорі,
Які в тебе води ясні та прозорі!
Наснаго живлюща, волого цілюща,
Ти ллешся і ллешся в широкім просторі,
Річко Іорі.

Водою твоєю лице ми обмили
І довго на березі річки сиділи,
І йшли, як по нитці клубка чарівного,
До синього моря, до моря нового.
Пустунка, пустунка, а бач, як чаклунка,
Ти море Тбіліське дала для Самгорі¹, —
І от Айвазовського буйним малюнком
Трибальній хвилі гуляють на морі,
Хвилі Іорі.

Нехай ще сьогодні зовсім не веселий
Той берег недалній, що видко довкола,
Та зиб срібнолита в сухої пустелі
Все ширше собі відвойовує коло.

Іорі, Іорі, річко Іорі,
Віками томилась від спраги Самгорі.

¹ С а м г о р і — безводний степ між ріками Мткварі та Іорі.

Ночами безросими часто їй снилось,
Що море у балці оцій засріблилось
І впало дошами,
І впало хлібами
На степ, затверділий, мов камінь...

О ні, то не фата моргана Самгорі,
Не сні і не мрії сухої пустині —
По дню крем'янистім майбутнього моря
Ми ходимо нині.

Одержеш, Тбілісі, ці води безкраї,
Нові горизонти, просторі, барвисті;
Тбіліського моря на карті немає,
А завтра — вже буде,
Бо ми комуністи.

НА БЕРЕЗІ БОРДЖОМЕЛИ

Борджомела, Борджомела¹,
Наче дівчина весела,
Наче дівчина мінлива,
То у бризках жартівливо,
Повна сили і стремління,
Ударяєш об каміння,
І хлюпочеш, і смієшся,
То сльозами дрібно ллєшся,
Вся в тремтінні, у тривозі,
Мов стомившись у дорозі.

Борджомела, Борджомела,
Наче дівчина весела,
Наче дівчина мінлива,
А для мене ти пестлива,
Ніжно, ніжно голублива,
Біля тебе я щаслива.

Вийду вранці на твій берег,
Чую: десь шумить чончері²,
Весь гривастий, в білій піні,
У пориві, у стремлінні,
Він спадає з височині.

¹ Річка в Боржомі.

² Чончері — водоспад.

То в Боржомському міжгір'ї
Я історію читаю:
Тут Великий Моураві
Розтрошив турецьку зграю,
Тут татар, монголів зайшлих
Сікли шаблі-блискавиці,
Тут загарбників вітали,
Як сміливому годиться!

То Ліканським лісом гожим
З хвилюванням я проходжу,
То на піну водоспаду
Залюбуюсь, задивлюся,
То цілющого боржому
Із ключів живих нап'юся.
П'ють зі мною і знайомі
По цілющому боржомі.

Це ливарник із Руставі,
Це гірник із Криворіжжя,
Ткач із Нарвської застави,
Будівник із Запоріжжя,
Молодий поет із Комі, ---
Он які мої знайомі!

Джерела живлюща сила
Побіжить по наших жилах, ---
Не зломити нас утомі,
Як повернемось з Боржомі!

В КОЛГОСПІ НАТАНЕБІ

Золота, золота в колгоспі Натанебі:
Між листям смарагдовим, неначе лямпіони,
Змагаючись із сонцем у голубому небі,
Повисли мандарини і золоті лимони.

Настроюється серце на вірші і поеми,
Питомником колгоспним здивовані ми йдем,
Звичайно, ми із вами не віримо в едеми,
Та ця земля грузинська — справжнісінький едем!

У нас перед очима не дерево, а диво:
Лимони, апельсини і грейпфрути¹ на нім,
А садівник Міхако всміхається щасливо
І грейпфрута прищепи показує мені.

А ось холодостійкий, низькоростучий цитрус
Бригада селекційна виводить у садах,
Щоб у морозну зиму, сніжком-пушком укритий,
Він не замерз від стужі і влітку не зачах.

До нас на Україну ці саджанці-малята
Грузини із-за моря надішлють залюбки,
Лимонами запахне біля моєї хати,
І злотом зарясніють колгоспівські садки.

¹ Грейпфрут — плодове дерево.

Не згублять їх ні стужі, ані морози люті,
З любов'ю їх виводив для нас грузинський брат,
Про нашу дружбу вічну мені шуміти буде
В полтавському колгоспі той цитрусівий сад.

ДВА СВІТИ

Кордоном, ніби шаблею, село Сарпі розсічене,
І прикордонна річка, неначе спантеличена,
Що правий берег Тибаші милується, квітчається,
А лівий берег Тибаші в журбі слізьми
вмивається.

Що правий берег ввечері спалахує жар-птицями,
І цитрусами зваблює, й дівками-зоряницями,
А лівий берег вигляє худенькими дівчатками
І кукурудзи чахлої убогими початками,
Крізь зарослі запущені зів'ялого інжиру
Каганчиком заблимає з дельфінового жиру.

Тут два світи розділено рікою швидкоплинною.
На правім боці — сонячно. З Радянською
країною
Там лази і грузини здружилися, збраталися,
Зорею непогасною навіки завітчалися.

А лівий берег — турками відторгнутий,
відсічений,
А лівий — яничарами затемнений, пригнічений.
Зав'язаний, затулений там світ навік для бідного,
Грузинів там примушують зрікатись всього
рідного,
Дітей калічать змалечку турецькими коранами,
Навчають володіти кривими ятаганами.

Але грузинам пам'ятні бої на Канлі-Дере,¹
І дивляться ночами вони на правий берег,
На березі турецькому давно вже їм не спиться:
Надією спалахують їм зорі-зоряниці,
Не раз з вітрами вольними привітом з батьківщини
До них щаслива пісенька із-за ріки долине,
Мов вістівниця-ластівка, вона братів зігріє, —
Розправить плечі зігнуті їм сонячна надія.

Село Сарпі.

¹ К а н л і - Д е р е — Кривава ріка, одержала цю назву в часи визвольної боротьби грузинів проти турків.

НА ПОРОЗІ

A decorative flourish consisting of a horizontal line with symmetrical, wavy, scroll-like patterns extending downwards from the center.

ВІДКРИТТЯ ВОЛГО-ДОНУ

Ллється вода, ллється — куди око гляне,
Ніби мармурові, сходи Волго-Дону,
Вже ідуть по східцях білі каравани,
Флагман «Йосиф Сталин» відкрива колону.

Плюскотить водиця і сміється дзвінко,
Це ж вона в минулім тут лилась сльозами.
Пам'ять Волги й Дону — як гірка сторінка,
Як гірка сторінка, писана віками,

Не забути рікам тих часів ніколи,
Як Петро Великий грабарів убогих
На «переволоку»¹ у гаряче поле
Вислав будувати водяну дорогу.

Від холери й спраги мерли землекопи...
Скільки тут могилок — лиш вітрам злічити!
Утікали люди у степи широкі
Від страшної смерті, бо хотіли жити.

Каторгою став їм той канал проклятий:
Їх пекли залізом, в ланцюги кували,
Щоб вони на втіху ситим і багатим
Волгу многоводну з Доном поєднали.

¹ Переволокою називалось міжріччя Волги і Дону, де судна перетягувались «волоком».

Ні, не поєднати голими руками,
Не поставить греблі, не пробити скелі.
Дві ріки недальні тут лились сльозами,
В самоті спливали роки невеселі!

Та недаром, кажуть, тут громи гриміли,
І свистіли кулі, і ревли гармати, —
Бігли без оглядки із Поволжя білі —
Сталін йшов з полками землю визволяти.

Та недаром, знову, тут фашистів гнали,
В ті роки знаменні, в битві Сталінградській;
Де були траншеї — пролягли канали,
Волга з тихим Доном стрілася по-братськи.

І тепер ніколи їх не роз'єднати,
Як народи наші, здружені навіки.
В цю хвилину гожу хочеться сказати:
— Кораблям великим — плавання велике.

АЛЕЯ ГЕРОІВ

Деревця молоді, укриті білим пухом,
Тихенько сплять над Волгою в снігу...
Тут не було нікчем і слабодухих,
Герої йшли крізь смерчі і югу.

То хай же вашим іменем назветься
Алея ця — від Волги в Сталінград, —
Це ж тут колись у переможнім герці
Не відійшли ні кроку ви назад.

Нехай у бронзі й мармурі тут встануть
Скульптури воїнів, нехай розкажуть нам,
Чом Волго-Дон шумить, чому сади не в'януть
І світить правда наша всім вікам.

Сталінград.

ДІВОЧА ФОРТЕЦЯ

Кизи-Кермен¹, Кизи-Кермен, минулого сльоза...
А небо, мабуть, і тоді було, як бірюза,
І білі східці з вапняку збігали до води,
Та не було туди шляху для бранок молодих.
І плачуть бранки уночі, і томляться роки...
Чи запорожці чують їх, сміливі козаки?
Чи на байдаках припливуть до дальніх берегів,
Звільнять вкраїнок молодих від турок-ворогів?

О Чорний шлях, пекельний шлях!
Жене в ясир² орда...
Зів'яло личко на вітрах і врода молода.
Бредуть в гарячому піску невільниці-дівчата,
Їх сльози вилились в ріку, а як її назвати?

І кажуть всі: — Хай буде так,
Ми назвемо її Козак,
Нехай по дзеркалу ріки
Прилхнуть хлопці-козаки...

¹ Кизи-Кермен, або Дівоча фортеця — стара назва міста Берислава, в районі якого будується зараз Каховська гребля. Фортеця була заснована турками в XVII ст. Сюди після набігів на Україну вони доставляли дівчат-бранок.

² Ясир — полон.

Іх рік нема і два нема,
А кам'яниця мов тюрма.
Кизи-Кермен, Кизи-Кермен... Там лисий
турок-кат
Собі в дружини забирав чернігівських дівчат,
І Магомет — проклятий хан — по кручі
походжав...
Кизи-Кермен, Кизи-Кермен... А нині — Берислав.

А нині берег гомінкий у плетиві доріжок,
Скликає катер до ріки дівчаток-босоніжок,
А нині там такі дива,
Така робота дружна, —
Каховську греблю намива
Вже землесос потужний.
Дівчатка берегом ідуть,
Ім сонце білить коси,
Вони зусилля прикладуть,
Щоб не пливли укуси.
А вітер з плавнів дніпрових
Іх обвіва весною,
І радість в серце йде до них
Від греблі намивної,
Від тих заводів і дворців,
Що вирости над кручами,
Горить на юному лиці
Трояндами квітучими.
Від них до сонця по Дніпру
Ясна доріжка стелиться.
Рости добру, міцніть добру, —
Минуле не повернеться!

КАХОВКА

Каховка, Каховка... Легенда крилата...
І пісня у серці луна солов'їна...
І ось мене стріли побілені хати,
Сади пожовтілі, піски по коліна.

В степах неоглядних манила і звала
На дюнах сипучих, на сивих курганах,
Зеленим і синім весь день чарувала
Зрадлива омана —
Фата моргана.

І раптом зникала... Та ми не журились,
Бо в нас у ту мить повставало в уяві,
Як роки минули і все тут змінилось,
Як просинь заграла в гаях кучерявих.

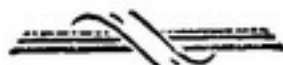
Вгризалися в землю машини ковшами,
Піски хрускотіли на наших зубах,
І дівчина Зоя стояла над нами,
Вмістивши два сонця в блакитних очах.

Їй стрілами крапи здалека кивали,
Слухняні і дужі, неначе слонята,
А десь унизу на пісках виростали
Із дерева й каменю світлі палати.

І пульпа кипіла і бризкала біло,
Пісок укладаючи в греблі підкову,
І зірка над плесом Дніпра пламеніла,
Мінилась і звала вогнем малиновим.
Каховка, Каховка...

Легенда нова...

Вгорі, біля сонця, струнка, вогнелика,
Неначе із бронзи стоїть кранова,
Мов слава Каховки безсмертна навіки.

У КИЇВСЬКИХ РИБОВОДІВ

Павутинкою зеленою в'ється водорість в воді,
Ходить риба поміж нею золотистим косяком,
Все досліджують уперто рибоводи молоді,
Не виходить сотній дослід з вередливим судаком.

Не до сну, не до спочинку,
Ждуть: чи виживуть мальки?
Лаборантка Василина
Ходить залом гомінким...
Для Каховської водойми
Рибу виростить вона,
Ще багато буде праці, —
Василина добре зна.
Знає: будуть ще невдачі
І гіркоти на путі,
Та коли душа гаряча, —
Все здолаєш у житті!

Ходить чорний осетер
З білим ободочком,
Бачиш, жоден не помер
В вашому садочку,
Нерестяться в течії
Штучній, не природній,
І мальки усі як є

Вижили сьогодні.
Всі дзеркальні коропи
Виросли на славу,
Відпочити можеш ти,
Дівчино, по праву!
Не до сну, не до спочину
Рибоводу Василяні...

«Треба, рибко, підростать
Для морів широких!»
Київ спить, і риби сплять, —
Скрізь глибокий спокій...

Дума дівчина в цей час
Про моря і ріки,
І дрімота закрива
Їй важкі повіки.

Спи, дівчино, міцно спи...
Буде все по-твоєму:
Уже вижили мальки
У твоїй водоймі!

Павутинкою зеленою в'ється водорість в воді,
Ходить риба попід нею золотистим косяком.
Разом з сонечком проснулись рибоводи молоді, —
Вийшов в них сто перший дослід
з вередливим судаком!

У ГІДРАВЛІЧНІЙ ЛАБОРАТОРІЇ

Ось вона, гребля Каховська, дивись!
Рівні бики над водою звелись,
Рветься вода і у вирі спада,
Над водобоем шумить і клекоче.
Дівчина Оля, струнка, молода,
Біля моделі клопоче.

Щоки — як мальви в веселім саду,
Прилад в руках і нотатки,
Ніби у світу всього на виду
Стала в цей час лаборантка.

Бризки холодні в гаряче лице,
Поруч схилився юнак з папірцем.
— Що ж зашарілася, дівчино?
Справи хороші, ось результат:
Вийшов найкращим цей варіант,
Греблю досліджено й вивчено!

Каже тобі науковець в цей час:
— Олю, я знаю, можливо, про нас
І не напишуть поему,
Тільки б поет появився отут,
Він, науковців побачивши труд,
Не обійшов би цю тему.

Справді ж, в Каховці ще греблі нема,
Лід на Дніпрі, білосніжна зима,
В нас же бурхливим потоком
Рветься Дніпро крізь відкриті щити,
І управляєш стихією ти,
Люба моя, чорноока.

Глянь-но, чого ми уже досягли:
Зверху, в потоці, вирують вали,
Тут же, на днищі каналу,
Тихо-тихенько плине вода,
Та, що із греблі зливної спада,
Та, що в поріг ударяла.
Значить, не буде розмиву піску,
Значить, скорили ми хвилю стрімку,
Зменшили силу падіння.
Скажуть в Каховці спасибі і нам,
Розуму нашому, нашим рукам,
Праці у творчій горінні.

ДІВЧАТА З НАШОЇ КАХОВКИ

Дівчата з нашої Каховки,
Невтомні подруги мої,
В комбінезонах і спецовках,
Дзвінки, неначе ручаї, —

І ті, що йшли з теодолітом
В пісках неходжених степів,
І ті, що брали моноліти
З Дніпра глибинних тайників,

І ті, що креслили ночами
Генплан Каховського вузла,
І ті, що в мури клали камінь, —
Щоб праця сонцем проросла,

Щоб на стахановських дільницях
Світили зорі молоді, —
Прості, веселі, яснолиці
і нелукаві у труді.

Усі, усі душею ширі —
З Москви, з туркменського села,
Із Білорусії й Сибіру,
З Таджикистану і Орла, —

Ви, наче посестри, зріднились
В цій українській стороні,
Щоб тут жар-птицями забились
Каховки трепетні вогні,

Щоб зеленіли дальні гони,
Щоб важчав колос у руці,
Щоб у степу зелені крони
Гойдали теплі вітерці,

Щоб ми, веселі і щасливі,
Несли весну народам всім,
І комунізм по шедрій ниві
Ішов з обжинками у дім.

БАЛАДА ПРО СЕРЦЕ

Миколі Фівчуку, бригадирові першої
буковинської бригади в Каховці.

Дідове серце... Воно вже зносилося,
В ньому і шуми, і тони роздвоєні,
Дід не здається, та серце забилося —
І він зупиняється занепокоєний.
Сам, бач, міцний ще, як в парубка очі,
А серце забути минуле не хоче.

Воно пам'ятає старі лихоліття,
Румунську нагайку, роки безробіття,
Коли у Канаді курними шляхами
Він міряв дороги своїми ногами,
Коли у Ванкувері в чорнім болоті
Від ревматизму вмирав на роботі,
На озері Гіді спиняв водоспади,
Та все для пикатих, та все для багатих.
Воно від образи стискалось в печалі,
Коли у Канаді, на дальнім вокзалі,
Канадська компанія «Сіпіар» хижа
Гуцула лишила без грошей і їжі.
Воно обливалося кров'ю у муках,
Коли його доньку із книжкою «Мати»
Роздягнули гнали фашисти по бруку,
Щоб Горького більше не сміла читати.

О серце, іще не забуло й тепер ти
Страшну сигуранцу з «воротами смерті»,
Де вироку ждав він з дочкою роками,
Де, цепом іржавим прикутий до брами,
П'ятнадцять років він просидіти мусив,
Коли б не радянці, не воїни-друзі.

Прийшли вони з сходу, весни оборонці, —
Щоб вам, буковинцям, не застили сонця
Ні пси Антонеску, ні слідчі кистури, —
І вивели вас з казематів похмурих
На світлу дорогу, широку і ясну,
В щасливе сьогодні, у завтра прекрасне.

І раптом відчув він, як хвилею дужою
Щось вдарило в серце тривожно і ново,
І дід забуває, що серце нездужає,
Рушає у путь на велику будову.
— Куди ви, дідусю? — питають дівчата.
А він: — У Каховку. Ще є в мене сили! —
І от підіймається тесана хата, —
Ту хату гуцулові руки зробили.

І вірте, не вірте, а дід запевняє,
Що ніби для серця найкращії ліки —
Майбутнє, що нас у труді окриляє,
І наші новітні будови великі.

Н О В О С І Л Л Я

Є в моєму місті золоті хвилини:
Гримнули музики, наче на весілля,
Пісенька погожа ударяє в стіни —
Почалося, друзі, в домі новосілля.

Справа вся не в тому, що столи багаті,
Що вина доволі, як в цей день ведеться,
Справа, мабуть, в тому, що у новій хаті
Променисте завтра ближчим нам здається.

Гляньте, скільки ширі, скільки сонця всюди!
Будували дім цей не на рік — на тищі.
Знаєм: і в комуні жить не сором буде
В домі цім, що вчора звівсь на попелищі.

Де ж той архітектор, що накреслив вміло
Цей будинок світлий у ансамблі міста?
Де ж ті будівничі, що його створили?
Ім би всім годилось поруч з нами сісти!

Що ж, не довелось — їм не встигнуть всюди,
Іх чекають, певно, вже нові об'єкти,

Ми ж за них сьогодні п'ять по черзі будем.
Слава тобі, зодчий!

Слава, архітектор!

ОЙ ПРОХОДИВ ХЛОПЕЦЬ...

(Пісня)

Ой проходив хлопець по Каховці
Та й побачив дівчину у спецовці,
Лиш очима дівчина повела —
В полон його серденько узяла.

Кажуть, що та дівчина-ланкова
У Каховці греблю вже намива,
А як прийде вечір — йде до клубу...
Ой, де ж отой хлопець, серцю любий

А тепер при місяці бережком
Ходить каховчаночка із дружком,
І шумлять на березі комиші,
Що припав їй хлопець той до душі.

ХЕРСОНЩИНІ

Херсонщино, моя земля квітуча,
Палкий Дніпро упав тобі до ніг,
З далеких верховин, лишивши доли й кручі,
Він, мов юнак закоханий, прибiг.

Тебе голубить синь його лиманів,
І плавнів тихий шум, і молоде зело,
Тебе, Херсонщино, він пестить, мов кохану,
Напоює криштальним джерелом.

Ти прийняла його і покохала,
Щоб він не гостем був на молодій землі,
Поставила на голубих причалах
Палацами розкішні кораблі.

І ось тепер готуй нові обнови:
Вірменський туф, і бронзу, й сталь дзвінку, —
Вдягни його у плити мармурові
І греблю став з бетону і піску.

А він за це сторицею поверне,
Медових рік хлюпне невичерпну глибiнь,
Дощем рясним полле нові краї озерні,
Сонцями засія для нових поколінь.

РІДНІЯ ШКОЛІ

Юність моя... Вічно б з тобою дружити,
Втоми не знаючи, брять перевали круті,
Щиро гукати:

— Друзі, як хороше жити!
Які горизонти відкрились у нашім житті!

Юність моя, вік тобі в серці буяти,
Хоч ти і розквітла у ті найсуворіші дні,
Коли над землею грізно гриміли гармати
І в'янули квіти в чорнім, пекельнім вогні...

Ти брала гвинтівку, хоч ще не скінчила десятий,
І мати тобі казала схвильовано:

— Йди! —

Ти біль тамувала над раненим тяжко солдатом,
Виносила з бою, давала напитись води...

Юність моя!..

Звідки ти силу черпала?..

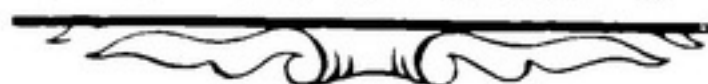
Хто тобі дав стільки завзяття в борні?..

Зоя в Петришеві, ніби із кременю, встала,
Льотчик Гастелло — горить не згоряє в огні...

Люба Шевцова кату у вічі сміється,
Громова Уля пісню в тюрмі підійма,
Юний Олег в огні катування не гнеться...

Юність радянська!.. Знаю, ти мужність сама!

ЗИМОВІ
ПРОЛІСКИ

ЗИМОВІ ПРОЛІСКИ

Ой надворі заметіль зимова,
Ти прийди, скажи мені хоч слово,
По лютневій сріберній пороші
Походи зі мною, мій хороший.
При тобі тут попід снігом талим
Проліски зимові розквітали,
А як встали розстані між нами,
Занесло їх білими снігами.

Я піду крізь бурю сніговію,
Мерзлі квіти в лузі відігрію
Тим теплом, що ти лишив для мене,
Мій зелений, кучерявий клене.
Хай у цім зимовім безгомінні
В серці квітнуть проліски весінні.

ПЕРШЕ КОХАННЯ

Сонце щоким торкнеться, ти відкидаєш коси,
Вийдеш надвір із хати руса, простоволоса,
Вітер ранковий свіжий вдарить в лице бадьоро,
Мрійний легкий світанок в небі окреслив гори.
Перша пташина пісня, мов золоті дзвіночки.
Мати проснеться в хаті:

— Чому не спиться,
дочко?..

Йй ти несміло виллеш першу дівочу ласку:
— Мамо, ти знаєш, мамо! Стукає в серце казка!..
Тільки такої зроду серце моє не знало,
В казці тій стільки щастя, — світу для нього мало!
В казці тій стільки звуків, мов у весні бентежній,
Мрій золотих дівочих, дивних стежок безмежних...
В казці тій стільки світла — сонце позаздрить
може!

Чомусь мене світанок сяйвом своїм тривожить.
Чомусь у надвечір'я з тихих вітрів п'янію,
Сни золоті незнані раптом вплетуться в мрію...
В серці відчую, мамо, ніжну грайливу хвилю,
Пісню свою за садом в синю криницю виллю...
В місяці бачу усміх, чий — і сама не знаю,
Пташкою хочу линуть в даль голубу, безкраю.
Вітер у серці грає, наче там струни лютні,
Бачу я всюди очі, ніжні і незбутні...

— Доню, так це ж кохання, — мовить тривожно
мати, —
Ось чому в ніч весінню серце не хоче спати,
Ось чому пісня лється,
Казкою світ здається...

Не весен первоцвіт, не осінь злотокудра
Зрошили в серце радість і тепло, —
Твоїх очей жага нестримана, розкута
І подих твій, неначе м'ята рута,
Підніс в житті мене лихий журбі на зло.

Я спокою твого повік не потривожу.
Нащо тобі те знать, що є любов, як ніж,
Що хтось віддав тобі свою хвилину кожную,
І душу невгамовну і тривожну,
І золото життєвих роздоріж?..

Нащо тобі те знать... Мене чекають люди.
Я серце їм віддам і переллю в пісні
І радість і печаль... І хто ж мене осудить,
Що я люблю тебе у мріях і у сні?..

А може дам комусь тепло у серце шире,
А може сили дам в хвилину нележку,
А може хто черпне у мене правди-віри —
І вигоїть печаль моя пісенна ліра, —
Отим-бо я й щаслива на віку.

* * *

— Ти зиму любиш?..

Я теж.

— Ти зорі любиш?

Я теж.

— Багрець ранкових пожеж,

І шелест засніжених віт,

І весь цей чудесний світ

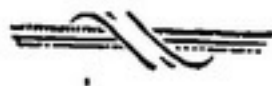
Ти любиш?..

Я теж.

— Ти любиш мене?

Я теж...

Кохаю тебе без меж!

Д О Р О Г А

Ні, не втекла від любові я в гори,
В той ранок погожий вона, невгамовна,
Як птиця, зі мною летіла угору,
Щоб серце вогнем на Кавказі наповнить.
Вона на крилі самольота чи в серці
Летіла крізь хмар золотисті сувої,
Щоб стрітися тут в переможному герці
З цією південною диво-красою.

Нехай зацвітають мигдаль і шафрани,
Дурманить магнолія солодко ночі,
Та я не забуду калину багряню
І очі, замріяні, пам'ятні очі.

Казбек одягає папаху високу,
Поглянь-но, який він тепер величавий,
Він схожий на тебе в цю мить, сіроокий,
В димках надвечірніх, в багряних загравах.
Мигдаль зацвітає — то ти усміхнувся,
А Терек клекоче — то ти розгнівився,
А вітер волосся легенько торкнувся —
То ти поруч мене в цю мить появився.

Послухай, як Терек в тіснині Дар'яла
Взиває і плаче, і кличе, і б'ється,

Я серце своє в його бурі пізнала,
І він мені давнім знайомим здається.

Поглянь, як дорога над Тереком в'ється,
Все ближче і ближче і знову нарізно,
Ніколи, ніколи вона не зійдеться
З безумним потоком, красивим і грізним.
Ось міст. І, здається, домчалась дорога...
Та ні, не судилось. І знову, і знову
До Терека лине в'юнка, як тривога,
Веде з ним далеку, печальну розмову.

Бо знає: зійдеться з потоком вогненним --
І зникне навіки у хвилях кипучих,
Лиш Терек один, від безумства шалений,
Помчить свої води між скелі і кручі.

Военно-Грузинська дорога.

* * *

І я підняла б сьогодні
щастя бездонний келих,
Щоб тільки з тобою знову
випить його до дна,
Щоб тільки вернувсь до мене
калини зеленій шерех
І віра, яка, здавалось,
навіки серця єдна.

Щоб знову були над нами
блакитні, прозорі шати,
Щоб знову сіяв над нами
місяця срібний ріг,
Щоб знову мені здалося:
ти вийшов мене стрічати
І місяць дорогу щастя
кладає нам до самих ніг.

Щоб знову іти без втоми,
здавалось, до краю світу,
Щоб там, де димлять отави,
і там, де шумить прибій,
У очі твої безхмарні
хоч вічність мені глядіти
І серце, як власну совість,
навіки ввірять тобі.

І потім нехай здається,
що вирости раптом крила,
І навіть коли під ноги
осінній листок злетить,
Одно пам'ятать навічно —
немарно його любила,
Немарно нам слало небо
під ноги свою блакить.

НА МАМАЄВИМ КУРГАНІ

Я підслухала клятву на Мамаєвим сивім кургані,
На відталій землі, де руді протікають струмки...
Сталінградець-юнак тут у очі поглянув коханій,
Йй уперше віддав поцілунок життя племінки.

Мені в першу хвилину це здалося страшним свя-
тотатством:
Тут же воїни сплять, тут земля із залізом
навпіл!..
Та в очах юнака так світилось душевне багатство,
Що його осудить я не мала ні волі, ні сил.

Я не знала того, що вело їх на братську могилу—
Що подруга його із лицем молодої зорі
Сиротою зросла і уперше оце полюбила
І що батько її на кургані у танку згорів.

Де зросла ти, дівчино? Чиї тебе руки пригріли,
Коли матір твою вороги у яру розп'яли,
Коли батька твого почорніле, недвижнме тіло
До могили цієї бойові його друзі несли?

Як хотілось мені, щоб коханого піжність глибока,
Ніби матері ласка, тебе у житті підняла,

Щоб і другом, і батьком став віднині юнак чор-
ноокий
Для дівчини цієї, що без рідних з дитинства
росла.

Я підслухала клятву на Мамаєвім сивім кургані,
Де земля — як іржа із залізом осколків навпіл.
Сталінградець-юнак у любові поклявся коханій—
Своїй юній подрузі біля братських високих могил.

СЛОВО ГНІВУ

ГОЛОС МАТЕРІ

Я хочу, щоб пахла не кров'ю земля,
а квітами.
Я хочу, щоб наші сади і поля
цвіли самоцвітами.
Я хочу, щоб сонце світило ясне
над нивами,
Щоб в полі пісні зустрічали мене
переливами.
Я хочу ростить золоті врожаї
в колгоспі багатому,
Я хочу, щоб діти маленькі мої
росли соколятами.
Дзвени ж, моє серце, дзвени, як струна,
високою піснею,
Про те, що мені не потрібна війна
з ходою залізною,
Що землю в заграви вдяга навісні
в нічній каламуті,
Я — мати —
війну об'являю війні,
розлучниці лютій.

ЦВІТУТЬ САДИ НА УКРАЇНІ

Цвітуть сади на Україні,
І ніжна мати молода
Всміхається своїй дитині,
У сині очі загляда...

Медяно пахне рута м'ята,
В саду співають солов'ї,
І простягає рученята
Дитя усміхнене її.

І стільки сонця в яснім зорі
Того маляти! В небесах
Хмаринка голубом прозорим
Понад коліскою звиса.
А Батьківщина, ніби мати,
Чатує спокій немовляти,
Щоб підіймалося орля,
І, нахилившись в узголов'ї,
Своєю світлою любов'ю
Його з дитинства окриля.

І пригадаю в цю хвилину
Я іншу матір і дитину...
Чому б їй, бідній, не радіти,
Не посміхатись над дітям?

За що її маленькі діти
Страшним скалічені життям?..

І в серці біль... Я знаю, знаю, —
То діти Франції волають,
То діти Турції, Ірану,
То зве Кореї кров страшна,
Земля Малайї, що мов рана,
Індонезійська сторона!
О ситий янкі! Ти не бачиш
Очей литячих біль і сум,
Не чуєш ти, як мати плаче
І як сивіє з горя й дум!
Як туга серце облягає
У непосильному труді,
Та бідна мати добре знає,
Хто очі ясні, молоді
У неї вкрав. Той несказаний
Всгонь, що жив в її очах,
Тепер в Нью-Йорку чи Гавані
В дорогоцінних жемчугах
Глумливо сяє. Іскри ті,
Які цвіли в очах дитяти,
Тепер в Американських Штатах
В каратах, в доларах магната
Горять, як сльози золоті.
А він готує нові війни...
Кладе на матір молоду
Своїх підлот тягар подвійний,
Та тільки чуєш! На біду
Собі самому, лютий кате!
Синиці світ не запалить!
Бо мати встала, щоб судить
Тебе за все... То гнів народний
За вашу бомбу водородну,

І за бактерії чумні,
І за снаряди, і за танки,
Що входять в місто на світанку,
Щоб спопелить свинцем гарячим
Оселі мирні на землі,
Над сном сполоханим, дитячим
Пролити матерні жалі.

Ви силу атома украли,
В злочинну бомбу закували,
Щоб наживатись на війні, —
Та підіймає голос мати
За майбуття свого дитяти,
Війні говорить грізне — Ні!

І буде сонце в небозводі,
І світле Завтра малюкам,
І буде злагода народів,
І буде мир трудівникам!

РОЗМОВА З АМЕРИКАНКОЮ

Американко!

Бесіда моя

Давно продумана

й потрібна, як ніколи...

У тебе, як і в мене, є сім'я

І син малий, що вже пішов до школи.

І от спитати хочеться мені:

— Скажи,

чому навчала ти його, як мати?

Уже твій старший син був на війні, —

Йому звеліли вішати, вбивати,

Палить напалмом села і міста,

Бенкет справлять на попелі й руїнах...

— Звеліли, — кажеш... Відповідь проста,

А ти згадай дитинство свого сина.

Хто вчив його? У школі для дітей

Магнати, палії із Уолл-стріту,

Підносили трутизну із ідей

Про скорення американцем світу.

Згадай, як географію він вчив,

Наносячи колонії на карту,

І з пихою бувало говорив,

Який народ було б скорити варто,

Які родовища загарбати собі,

Де краще будувать аеродроми...
Так чому ж не здавалося тобі,
Що то фашист зроста в твоєму домі?
Американко, в тім твоя вина,
Що ті слова вважала ти за жарти,
А сину вбивства, бомби і війна
Ввижалися уже з шкільної парти.

Не ти учила сина убивать,
Але у тебе світ питає завше:
— Як сміла ти дивитись і мовчать,
Про честь йому ні слова не сказавши?!

Та це не все. Є в тебе менший син.
Які ж йому судилися дороги?
Вже замість фізики вивчає в школі він
Системи вбивств і «атомні тривоги».

Казарма то чи школа?

Хто не зна!

Вивчається в ній атомна війна...
На тих уроках діти, мов зайчата,
Під партами примушені лежати,
І хтось кричить над ними одуріло:
— На землю, як один!

Закрийте очі й тіло!

Ночами син говорить щось страшне:
Про силу вибуху і промені сліпучі...
А ти стоїш над ним, поки засне,
Втираючи гірку сльозу пекучу.

Отак і меншого у школі будуть вчить
На вбивцю, на загарбника-солдата...
Але чому, питаю я, мовчить
Обдурена американська мати?

Не закривай очей, не говори «не сила»,
Бо знає мати вартість тим словам.
Якби то мій, я б краще задушила,
Ніж віддала в науку паліям!

ВІДОЗВА МИРУ

— Мир тобі,
мир тобі, земле! —
голос луна народу.
З синього, чистого неба
коршунів хижих геть!
Геть кораблі, що жерла
на мирні міста наводять!
Чорним фашизму силам
ми проголошуем смерть.
Досить у миру сили,
щоб погасить заграви,
В нас на рахунку довгим
ваші діла брудні:
Знищені вами села,
стоптані вами трави,
Кожна мала билінка,
спалена вами в огні.
Миру гучна Відозва
сміло луна по світу,
Ми полічить зумієм
мужні серця палкі.
Ось вони — сили миру,
правди теплом зігріті!
Ось вони — друзі наші,
наші мільйонні полки!

Їх не окинеш оком...

Нині — перо звичайне
В їх мозолистій, дужій,
в їх трудівній руці.
Стільки ж багнетів можуть
дружно і одностайно
Звести за справу миру
руки міцні оці!

НІЧ ІНЖЕНЕРА КУРТА

Цей міст, що креслив він, був першим по війні
З високими бетонними биками,
Із фермами, що дивними вінками
Переплетуться в синій вишині,
Він Ельбу перетне і береги з'єдна.
І там, де ллється срібна бистрина,
Промчатся поїзди, як блискавки грозові,
І пішоходи з вдячністю в серцях
Згадають теплим словом у розмові
Будівника його — відомого митця.

Так чому ж ти, конструкторе, сьогодні
Підходиш до вікна і, мов страшну безодню,
Оглядуєш зруйнований Берлін?
Чому неспокій серця не покинув?
Чому в останню цю напружену хвилину,
Він до сумних і пам'ятних руїн
Приковує твої тривожні очі?..

Роботу скінчено. Пройшли безсонні ночі
Неспокою, шукань. Так чому ж гіркота
Отруєє годину перемоги
І та руїна чорна край дороги
Твій зір до себе знову поверта?

Останній аркуш. Чому ж торжество
Не повнить радістю твоє єство
І дума чорна зморшкою лягає
На лоб високий? Кидає у жар.
І хтось лукавим голосом питає:
«Так отакий ти, інженере, дар
Народу рідному підносиш без вагання?
Хіба цього від тебе він чека?
Подумай же сьогодні, в ніч останню...»
Повільно підіймається рука
І олівць веде до камери зривної.
«...От підсумок труда. От суть життя й роботи.
А ти до сьомого трудився, Курте, поту».
І вже йому здається в неспокої,
Що він на пульті сам той важіль натиска
І бачить, як у гуркоті і реві
Сріблясті арки падають сталеві
І їх на саме дно хова ріка.

А на стіні, вже котрий раз здається,
Вільгельм — єдиний син, на фото, в темноті
Над ним, старим конструктором, сміється.
— Ким був для мене, батьку, ти в житті,
Що дав мені? — питає без пощади. —
Ти говорив: «Я тільки інженер...»
А син ходив в коричневій бригаді,
І ти мовчав. Отак же, як тепер
Мовчиш та думаєш... «А я і мертвий встану
І буду ятрить ту найтяжчу рану...
Чи не з вини твоєї я помер,
Немов собака, десь на чужині,
І ти очей не закривав мені.
Іх, може, випила у полі хижа птиця
(Бо сина не ховали як годиться),
А хижі звірі — тіло рознесли.

А може... може, батьку, не питай,
Іх поховала Волга чи Дунай
Тоді, як на Москву бравурно ми ішли.
А ти мовчав. Ти не політик, кажеш.
А як же ти тепер цього вузла розв'яжеш -
Політик ти чи ні, коли на цім мосту
Загинуть тисячі? І будеш ти в одвіті
За те, що стануть сиротами діти
І вип'ють матері печалі гіркоту...»

Так як же бути? Б'є вогонь у скроні,
І в кулаки стискаються долоні...
Так збожеволієш отут у самоті!
З кімнати, геть! Туди, де вітер ночі,
Де фотографії, мов привиди, у очі.
Не дивляться з докором в темноті...
А в барі музика і гулянки до ранку
І герлси напівголі — срамота!
На стіл поклавши ноги, п'яний янкі
Німецького шупо поблажливо пита:
Чи знає він, якої сили бомба
Могла б увесь Берлін рознести вщент?..
А поруч — надривається з апломбом
Американський фронт-кореспондент.
А трохи далі — дівчину німецьку
Якийсь англієць споює вином,
І буги-вуги з фоксом молодецьки
Пиляють музиканти під вікном.
Пірнути в цей содом сьогодні з головою?
Що ж, з п'яним янкі сяде поруч він!
А той уже горла:
— Із стариною
Ми вип'ємо за Західний Берлін!
— За Західний? — питає Курт. — А чому?
А там, у Східному, хіба не німці теж? —

Але не слухає молодчик з Оклахоми,
Очима вп'явшись, питає грізно:
— П'єш? —

І Курт встає. Бокала підіймає,
Очима гнівними обводить п'яну зграю:
— Для вас Німеччин — дві, для нас —
одна.

Я думаю, землі цієї сину
Лиш за Німеччину єдину
Годиться випити
оцей бокал до дна. —

Скривився янкі, геть вино відставив,
Позеленів від злості на лиці:

— Ви хочете, щоб я вам розум вправив
За комуністичні лозунги оці?

У Східну зону ходите, вивчаєте плакати?!

Провчить його, щоб добре пам'ятав!! —

І враз есесівець колишній

з видом ката

Над стариком важкий кулак підняв.

Із свистом, з грюком випхали у спину

Старого інженера в темноту...

Скрипіла сумно мокра тополина,

І лячно світло рвалось на мосту

Із голубих плафонів. Ніби тіні,

Блукали люди в Західнім Берліні.

Можливо, люди ці сьогодні, як і він,

Про тебе думають, покраяний Берлін,

І про брехливих босів з асамблеї,

Що, німцям даючи кривавий ніж,

Тихенько шепчуть: «Убивай і ріж!..»,

Торгуючи німецькою землею.

Можливо, як і в нього, в них сини

Загинули безславно в дні війни...

І спати їм у ніч глуху не сила
Між цих руїн, де їх дітей могили.

І раптом там, де Браденбурзька брама
Суворо бовваніє в вишині,
Заміготіло фарбами, вогнями
На піднятому в небі полотні —
То фільм іде у тій, у Східній зоні.
І бачить він Корею у диму,
І дитинча замучене, на сконі,
Благально в очі дивиться йому.
І мати простягла безсилі руки
До фанзи, що палає у вогні,
І з вуст її за всі нелюдські муки
Зліта прокляття кату і війні.

Мов п'яний, Курт іде по вулицях нічних,
Давно уже Берлін натомлений затих,
А він, мов привид, входить у кімнату
І довго дивиться на ватман сніговатий,
Де міст, неначе пісню, над рікою
Накреслив він умілою рукою.
Тут все враховано: і втомленість металу,
І довголіття, й міць матеріалу.
...І все те зайве, — Курт це добре зна, —
Раз камера проклята підривна
Нанесена на ватмані хрусткому.
Ні, він не дасть глумитися нікому
Над працею його! Хай краще у вогні
Згорить проект, ніж бути на війні
Убивцею конструктору старому!
І він проект тремтячою рукою
Підносить до каміна. Хай пала...
Хіба хотів коли він людям зла?
Хіба він не проучений війною?

Але не зміг вогню проєкт віддати,
Упав старий... І, як дитя, ридать
Почав старий, забутий інженер.
Кому потрібний буде він тепер
Без цих конструкцій, де політ і вміння,
Роки шукань і творчого горіння?
Він в ніч вдивлявся старечими очима,
Він перечитував сувій тривожних літ...
Та раптом стук почувся за дверима,
Ввійшов юнак схвильований — сусід.

Ровесник сина... Тільки іншим шляхом
Колись пішов цей хлопець. Мить одну
Дививсь він в очі Курта, повні жаху,
Побачив креслення зім'яті. Все збагнув...

Підвів з підлоги. Дав води старому,
Приклав рушник намочений до скронь.
— Палить проєкт? Яка ж потреба в цьому?—
І полились слова, гарячі, як вогонь.

А Курт сидів і слухав. І здалося,
Отой тягар, що мучив стільки літ,
Здіймав із нього цей простоволосий
Вільгельмів одноліток —
хлопець Шмідт.

А як вогні ранкові малиново
Позолотили десь далеко схід,
Кінчали в лісі пам'ятну розмову
Конструктор Курт і юний хлопець Шмідт.

І росяною тихою тропою,
Стрічаючи пташок досвітній крик,
Ішов на схід, з проектом під рукою,
Старенький посивілий мостовик.

В ЛІОНСЬКОМУ СУДІ¹

І він підвівся і сказав:

— Ну що ж, судіть, судіть мене
За те, що зупинив состав, в якому смерть везли
братам,
За те, що я не забував про горе матері страшне,
Про школярів, чиїх батьків послали битись
у В'єтнам.

За те, що я служив не вам і не Америці лихий,
Не долару і не війні, а нашій рідній стороні —
Великій Франції моїй, та не запроданій, а тій,
В якій свободу і любов хотілось бачити б мені!

Не бідарі, не трударі, не діти Франції бліді,
Не вдови Франції, — о, ні! — сьогодні моляться
війні,
І не французькі матері назустріч смерті і біді
Синів послали у В'єтнам, що десь палає у вогні.

Нащо їх кинули пани на фронт ганебної війни,
В далекий край Індокитай, — щоб там загинули
вони?!

¹ Французького вчителя Ф. Петі судив Ліонський військовий трибунал за спробу затримати поїзд з військовими матеріалами.

І що, скажіть, потрібно там французьким хижим
багачам?
Чужі банани й каучук? В'єтнамське золото
й бамбук?
Багатства джунглів вікові чи кров на стоптаній
траві?!!
Я вчитель. Що ж, судить мене. Але мені звеліла
честь
Стояти з тими, хто за мир, і я вам відповідь
даю:
Із нами весь трудящий люд і всі, у кого совість
єсть!

...Він говорив, і навкруги стояла дивна тишина.
Мовчали судді-вороги, мовчав військовий
трибунал...

І він сказав:

— Ви мовчите. Тепер погляньте, судді,
в зал,
Спитайте в них, в дітей очих: хіба потрібна їм
війна?

Нехай вас совість пропече! —

І говорити більш не зміг...
І сотні сміливих очей мов спопелили суддів тих.
Це совість глянула сама! Це школярі його
в Мон-Люк¹

Прийшли з любов'ю у серцях, прийшли не
плакати в цей зал,
Прийшли як судді ворогів у цю фортецю сліз
і мук... —
І, в очі глянувши дітей, мовчав військовий
трибунал.

¹ М о н - Л ю к — фортеця, в якій відбувався суд.

В ЮГОСЛАВСЬКІЯ ШКОЛІ

Сказали:

«Тут казармі бути!»

І двері школи зачинили,
І на замок її закрили
Якісь лихі військові люди.

А діти довго ще по тому
До школи йшли погожим ранком
Стояли з ранцями на ганку
В кільці сумному, мовчазному.
Із ними вчителька стара
Стоїть було й сльозу втира.

І от побачили в зажурі,
Як з класів школи люди хмурі
Столи виносили і парти,
Учбові прилади і карти...
Книжки новенькі й букварі
Палили тут же, у дворі.
Нарешті вигнали з подвір'я
Усю школярську дітвору,
А з нею вчительку стару
(Бо, бач, нема до них довір'я)!
А потім, ніби на парад,
Нагнали тітовських солдат...

І геть пішла тоді поволі
Дітей шеренга мовчазна,
Лиш хтось сказав:

— Хіба ж війна
Що нам не можна вчитись в школі
Спинилась вчителька сумна:
— Колись, — промовила вона, —
Років із дев'ять десь тому,
Іще при гітлерівській зграї
(О, я те добре пам'ятаю!),
Забрали школу під тюрму...

І зразу гурт чомусь притих
(Бува й мовчання красномовним!),
Напевно, думав, гніву повен,
У ту хвилину кожен з них,
Що Югославія сама
Тепер не краща як тюрма.

* * *

Ой не співається мені сьогодні, ні...
Як боляче у день такий співати,
Коли вмирають люди на війні
І десь рида осиротіла мати.
Болить душа, і гіркоти слова
У вірш лягають поруч із сльозою,
І ненависть у серці ожива
Жагою мсти, всесильною грозою.

Судить, на правому суді судить
Вас, клятволамці, вас, злочинці світу!
О, як душа стривожена болить
За кров оту, корейцями пролиту!..
Маленький Лі розстріляний лежить
І вимагає помсти і відплати...
За що дитя ви вбили на межі,
Що вам зробила ця корейська мати?
Стіка тоненька цівка молока
Із вуст дитячих — матері на груди...
О вбивці, в кого піднялась рука
На це маля?

Ви звірі, а не люди!
Хто вбив його? З Нью-Йорка, Вашінгтону,
А чи з Чікаго вбивця той,
скажіть?..

Ще на лиці дитячому, блідому,
Печать усмішки тихої лежить...

Американко! Може, ти спокійна?
Це син твій винен, він убив дитя,
Це він веде брудні, підступні війни,
Це він забрав у хлопчика життя!
Спини його, вкажи йому, як мати,
На совість воїна в неправому бою,
Скажи, що той, хто йде дітей вбивати, —
Знеславлює Америку свою.
Але якщо він слухати не схоче
І піде знову нищить і вбивать, —
Ти прокляни його, ти кинь йому у очі
Слова найтяжчих матерніх проклять!

ПРОЩО СПІВАЄ ГАВАЙСЬКА ГІТАРА

Власник компанії «Гавайські ананаси» —
Американський бос, прославлений бандит,
Закривши сейф вогнетривкої каси,
Рішив розважитись у барі, на Кінг-стріт¹.

Він звав себе ще здавна гуманістом —
Любитель музики і молодих дівчат, —
Любив похвастатись бос музичним хистом,
Що зрадив його... сорок літ назад.

За золотом приїхавши в Гавайю,
Бос показати кожному хотів,
Що він закоханий в принади цього краю,
В гавайської гітари ніжний спів.

— Гуляти будем! — гаркнув бос завзято,
Ввалившись до бара. — Гей, найдіть
Гавайку ту, що добре вміє грати,
І силою до мене приведіть!
І от знайшли дочку канака Хала²

¹ Кінг-стріт — Королівська вулиця, центральна вулиця Гонолулу.

² Канаки — корінні жителі Гавайських островів.

(А на Гавайях хто її не знав!),
Казали всі: коли вона співала,
То «Даймонд Хед»¹, немов живий, ридав.
Струнка, смаглява, з чорною косою,
Взяла гітару дівчина сумна,
Торкнулась струн холодною рукою —
І задзвеніла пісня чарівна.

Вона співала:

«Ой коханий краю,
Квітуча земле вічної весни,
Минуле я з сльозами пригадаю,
Мов кращі сни, давно минулі сни.
О, чому, чом твоя весна минула,
Моя столице, рідна Гонолулу?
Плантації тростинні на Гавайях
І ананасів сонячне руно,
Хлібів духмяних щедрі урожаї
Чужинцями загарбані давно.
Де пшениці пишалися налиті
І перепел виспівував у житі —
Тепер аеродромів гуркотня.
Воєнні бази, стрільбища солдатів
На наші ниви, щедрі і багаті,
Все більше насуваються щодня.
Де в океану сяючих просторах
Тубільці сіті ставили свої,
Тепер авіаматки і лінкори
Чекають нетерпляче на бої.
Нема, нема тубільцю місця нині
Ні на землі, ні серед синіх вод:
Багаті янки ходять по країні,
Винищуючи рідний наш народ...»

¹ «Даймонд Хед» — мис «Діамантова голова» в Гонолулу.

Гітара плакала, гітара говорила
Сльозами матері, прокляттями синів,
Ненавистю Гавайських островів —
І слухати її було не сила.

Та бос не дав скінчити пісню їй,
Червоний від обурення і гніву,
Він зло дививсь на дівчину вродливу,
Страшний в ненависті звірячій, нелюдській
Підвівсь, хитаючись, і руки м'ясника
Потер у мить тривожного чекання,
І раптом вдар смертельний кулака
Спинив гітари зойки і ридання...
Дочка канака впала горілиць,
І на лиці, спокійному навіки,
Крізь широко розплющені повіки
До помсти звав холодний блиск зіниць.

Писали слова любовно: «Ми вчитися мирно
Хай живе мир у світі! Геть паліїв війни!»
хочем!

Лиш день у студентській залі висіла голубка
біла,
А потім прийшли поліцаї, зірвали її з стіни.
— Хто винен? — кричали. Та раптом уся
аудиторія сміло
Сказала, немов по команді: — Усі ми проти
війни! —

І встали в однім пориві студенти сміливі, чесні,
І от фестивальна пісня вільно знялася ввись:
Були в ній слова про квіти, про мирні студентські
весни,
Про щирість сердець юнацьких, що в спільній
борні злились.

Та пісня у стіни билась, немов океан у кручі,
З усіх аудиторій рвалась, міцніла, росла ушир—
І тисячі юних друзів на хвилі її могутій
Ішли на широкі площі, щоб слово сказать за
мир.

З О Ш И Т И М И Р У

Я проглядаю зошити миру,
Їх заповняли жінки...
Скільки в них правди, скільки в них віри
Слів найпростіших палкіх!
Їх заповняли сироти-діти —
Судді малі сумні:
«Батька немає... Батька немає...
Вбито його на війні...»
З цілого світу зошити миру
Йдуть у маленький дім, —
Жінка смілива, мати всіх сиріт,
Здавна працює в нім.
Жінки тієї хто в світі не знає? —
То Ежені Коттон.
Сила її на путі спиняє
Танків грізний ешелон,
Сила її у порту італійським
Зброю скида на дно,
З нею — жінок дев'яносто мільйонів
Борються за одно.
Сталіна премія — премія миру
Вручена людством їй,
Хай окриля її правда-віра
У боротьбі святій!
Хай моя книга зошитом миру

Прийде у дім її.
Спільний наш голос — то гнівний вирок,
Вам,
палії!

НЕ БУВАТИ ВІЙНИ

На радянській землі, у щасливій Вітчизні моїй,
За життя і за мир піднялись трудівниці на бій,
І лунають, мов клич, їхні мужні слова голосні:
Не бувати війні!
Не бувати війні!!.

Це ж про наших дівчат лине слава по світу
гучна:
Хто радянської жінки у далеких країнах не зна!
Із колоній безправних, із індійських печальних
долин,
Із норвезьких висот, із іранських безкраїх
рівнин,
З африканських просторів, де жовтіє пустельний
пісок,
Мені вітер доніс найзавітніші мрії жінок:

Про Ангеліну Пашу вони мріють у рабській
нужді,
Це ж їм сняться ночами Героїні труда молоді
З України моєї, із Поволжя, з ясної Кури,
Де пісень ми співаєм в голубі весняні вечори,
Де до праці стаєм, мов на свято ідем повесні,
Де підводим будови, як наше майбутнє, ясні...

Ті жінки ще з дитинства позбавлені щастя
і прав,
В них янкі багатий навіть хліба окраєць забрав.
Це ж на їхній землі він буде тепер для війни
Нові бази воєнні, літаки і підводні човни,
Він загарбать хотів би весь світ для наживи
собі!

Та встають, мов орлиці, жінки в світовій
боротьбі, —
Долорес Ібаррурі, парижанка смілива Коттон,
І Раймонда спиняє грудьми на путі ешелон.
А за ними іде уже стільки, що їх не злічить,
І війни паліям їхню волю повік не зломить.

Я дочка України, я щаслива в радянській сім'ї,
Та в далеких країнах є невільниці, сестри мої,
Ми їх кличем сьогодні свої сили єднати
в борні, —

Не бувати війні!
Не бувати війні!!.

ЗМІСТ

БРАТЕРСТВО

Дороги дружби	5
Братерство	7
Цвіти, Україно!	9
Визволений край	11
Визвольники	12
Україно моя!	15
Знаменна дата	17
Зустріч з молдавськими поетами	19
Землі латвійській	21
В Литві	24
Свято Ліго	27
Свято в Дрисвятах	29
Біля Янтарного моря	31
Слався, сонце!	32
Білорусь, Білорусь!	34
«Повість про Зою і Шуру»	36
Назим Хікмет у Москві	38
Китайській жінці	40
Дуби	42

ГРУЗИНСЬКІ ВРАЖЕННЯ

Грузії	47
У батумській тюрмі	50
Відкриття пам'ятника Лесі Українці в Грузії	53
Скульптору Тамарі Абакелія	56
Озеро Ріца	58

На Тбіліському морі	61
На березі Борджомели	63
В колгоспі Натанебі	65
Два світи	67

НА ПОРОЗІ

Відкриття Волго-Дону	71
Алея героїв	73
Дівоча фортеця	74
Каховка	76
У київських рибоводів	78
У гідравлічній лабораторії	80
Дівчата з нашої Каховки	82
Балада про серце	84
Новосілля	86
Ой проходив хлопець	88
Херсонщині	89
Рідній школі	90

ЗИМОВІ ПРОЛІСКИ

Зимові проліски	95
Перше кохання	96
Не весен первоцвіт	98
Ти зиму любиш?	99
Ти для мене соловей у небі	100
Дорога	101
І я підняла б сьогодні	103
На Мамаєві кургані	105

СЛОВО ГНІВУ

Голос матері	109
Цвітуть сади на Україні	110
Розмова з американкою	113
Відозва Миру	116
Ніч інженера Курта	118
В ліонському суді	125

В югославській школі	128
Ой не співається мені	130
Про що співає гавайська гітара	132
Таїландські студенти	135
Зошити миру	137
Не бувати війні!	139

ДЛЯ СТАРШОГО ВІКУ

Художнє оформлення *Л. Склюговської*

Редактор К. Литвинчук
Художній редактор А. Широков
Технічний редактор В. Смородський
Коректор М. Видиш

Любовь Забашта. Дороги дружбы
(На украинском языке)

БФ 04507. Підписано до друку 23/IX-1953 р. Папір 70×92¹/₃₂ папер.
арк. 2,25. Друк. арк. 5,26. Обл.-вид. арк. 3,85+1 вкл. Зам. № 775.
Тираж 15 000.

Друко-хромолітографія «Атлас» Головвидаву Міністерства
Культури УРСР. Львів Зелена, 20.

79
23

A019299928

2

РЛ
№ 2532

289

1

кон. с. 8

23-04 289
8